

ARAŞTIRMA / RESEARCH ARTICLE

doi: 10.17986/blm.2017331584

Siber Zorbalık Ölçeği Türkçe Uyarlaması

Turkish Adaptation of Cyberbullying Scale

Selda Küçük¹, Mehmet Akif İnanıcı², Neylan Ziyalar³¹Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, İstanbul²Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, İstanbul³İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul

Özet

Amaç: Siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiye karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür. Yurtdışında siber zorbalıkla ilgili olarak çoğunlukla anket tipi sınıflama ya da sıralama türü ölçme araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, Stewart ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş olan 'Cyberbullying Questionnaire' anketinin Türkçe uyarlamasını yapılmasıdır.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma 2015 yılında İstanbul ili Pendik ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 5 adet devlet ve 2 adet özel okulda gerçekleştirilmiştir. Seçilmiş okulların 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında öğrenim gören 633 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Sosyodemografik Bilgi Formu ve "Siber Zorbalık Ölçeği yüz yüze uygulama şekliyle kullanılmıştır. Elde edilen bulgular SPSS sürüm 21 istatistik programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Geçerlilik-güvenirlilik testleri olarak "Faktör Analizi" ve "Cronbach Alpha" katsayıları hesaplanmıştır. Faktör analizi sonrası toplam 13 maddeden oluşan ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0.87$ olarak hesaplanmıştır. Faktörlerin iç tutarlılık katsayıları ise birinci faktör için $\alpha=0.85$ ve ikinci faktör için $\alpha=0.74$ olarak hesaplanmıştır. Siber Zorbalık Ölçeğinden alınan toplam puanlarla internet ortamında başka çocuklar tarafından rahatsız edilme ve etme şiddeti arasındaki ilişki ($r=0.48$) pozitif yönde anlamlı bulunmuştur.

Sonuç: Siber Zorbalık Ölçeği Türkçe'ye uyarlanmış ve uygulanabilir, iç tutarlığı yüksek bir ölçek olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık; Ergen; Çocuk.

Abstract

Objective: Cyberbullying is all of technically or relationally en-damaging behaviors that are exhibited to an individual or a group, a specific or a legal entity by using information and communication technologies. It is observed questionnaire type of classification or sorting type of measuring tools are mostly used in terms of cyberbullying abroad. The aim of the study is to make Turkish adaptation of 'Cyberbullying Questionnaire' that is developed by Stewart et al.

Materials and Methods: This survey is carried out in 5 public and 2 private schools depended on the Ministry of Education in Pendik district of İstanbul city. 633 students who study in 9th, 10th, 11th and 12th grades of the chosen schools construct the sample of the study. In the research, Socio-demographic Information Form and Cyberbullying Scale are used as data collection tool through face to face application. The findings obtained are analyzed via SPSS 21 statistical software.

Results: The coefficients of "Factor Analysis" and "Cronbach Alpha" are calculated as validity-reliability tests. After factor analysis, coefficient of total internal consistency of the scale consisted of 13 items is calculated as $\alpha=0.87$. The coefficients of the factors' internal consistency are calculated as $\alpha=0.85$ for the first factor and $\alpha=0.74$ for the second one. With the total scores gathered from Cyberbullying Scale, the relationship between severity of being disturbed by other children and disturbing other children in the internet environment is found positively ($r=0.48$) meaningful.

Conclusion: Cyberbullying Scale, which has adapted to Turkish is evaluated as applicable and has high internal consistency.

Keywords: Cyberbullying; Adolescent; Child.

1. Giriş

Okullarda karşılaşılan zorbaca davranışlar, önemli bir konu olarak çalışmalarda sıklıkla işlenmektedir. Akran zorbalığını saldırganlığın bir alt boyutu olarak ele almak mümkündür. Literatürde, geleneksel zorbalık, okul zorbalığı ya da akran zorbalığı gibi kavramlar ile anılmaktadır (1).

Son yıllarda okullarda görülen zorbalık davranışı teknolojinin ilerlemesi ve gençler arasında yaygın olarak

kullanılması ile form değiştirmiştir. Teknolojiyi kullanarak gerçekleştirilen zorbalık davranışı, öğrenciler arasında 'siber zorbalık' (cyber bullying) adı verilen yeni bir zorbalık türünü ortaya çıkarmıştır (2).

Literatürde siber zorbalık; cep telefonu, e-posta, anlık mesajlaşma, web sitesinde kişileri karalamak için anketler düzenleme gibi elektronik iletişim teknolojilerinin kullanımı yoluyla, bir kişi ya da grup tarafından başkalarına zarar vermek niyetiyle kasten, tekrar edici bir şekilde, düşmanca davranışlar göstermek olarak tanımlanmaktadır (3). Diğer tanımlara bakıldığında, siber zorbalık; kasıtlı ve süreklilik arz ederek, teknolojik araçları kullanarak bir birey ya da grubun zarar görmesini

Sorumlu Yazar: Doç. Dr. Neylan Ziyalar

İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul

E-mail: neylan@istanbul.edu.tr

Geliş:05.06.2017 Düzeltme:25.08.2017 Kabul:19.09.2017

içermekte, bilgisayar ve cep telefonlarının kullanılarak kurbanlara sürekli ve istemli olarak zarar verme davranışı olarak tanımlanmaktadır (4,5).

Öğrencilerin siber zorbalık hakkında farkındalık kazanmaları, baş etme becerilerini geliştirmeleri, teknolojiyi daha bilinçli kullanmaları açısından siber zorbalıkla ilgili çalışmalar önem arz etmektedir.

Teknolojinin hızla gelişmesi ve iletişim araçlarının çeşitliliğinin artması ile birlikte özellikle ergenlerin sosyal medyada kişisel paylaşımlarını bilinçsiz bir şekilde yaptıkları görülmektedir. Kontrolsüz bir şekilde yapılan bu paylaşımlar ergenlerin mağdur olmasına zemin hazırlamaktadır (6).

Siber zorbalık; dışlama, taklit etme, tehdit etme, parlama, hilekarlık, gizlilikleri ortaya çıkarma, iftira atma şekillerinde görülebilir (7).

Siber zorbalığa uğrayan ergenlerin büyük bir çoğunluğunda zorbalığın sonucu olarak bazı psikolojik etkiler ortaya çıkmaktadır. Mağdurlar; öfke, korku, utanç, suçlama, kaygı, üzüntü, depresif duygular, nefret, aşağılanmışlık hissi, intikam duygusu gibi psikolojik ve okul başarısızlığı, devamsızlık gibi akademik etkilere maruz kalmaktadırlar (8,9).

Literatür incelendiğinde siber zorbalığın ölçülmesinde çoğunlukla anket ve ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir (10,11). Çalışmalarda kullanılmak üzere alanda geliştirilen ölçek sayısının sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

Yurt dışında kullanılan çalışma araçlarına bakıldığında çoğunlukla anket tipi sınıflama ve sıralama tarzında ölçme araçlarının kullanıldığı görülmektedir.

Ülkemizde de benzer durum söz konusudur. Son yıllarda Ayas ve Horzum (2010) ve Topçu ve Erdur-Baker'in (2010) likert tip ölçme araçları geliştirdikleri görülmüştür (2,12).

Sahada kullanılacak ölçme araçlarının zenginliğinin çalışmalara uygulama açısından ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı Stewart ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilen 'Cyberbullying Scale' ölçeğinin Türkçe uyarlaması çalışmasını yapmak ve bu uyarlamasının ilk uygulamasını gerçekleştirmektir (13).

2. Gereç ve Yöntem

Bu çalışmada 'Cyberbullying Scale' ölçeğinin Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Öncelikle ölçeği geliştiren araştırmacılardan Regan W. Stewart'dan ölçeğin Türk diline adaptasyonu için elektronik posta yoluyla gerekli izin alınmıştır. Daha sonra ölçeğin İngilizce'den Türkçe'ye çevirisi öncelikle araştırmacı tarafından yapılmıştır. Sonrasında iki İngiliz dil bilimci tarafından ve İngilizce dilini iyi bilen bir psikolog tarafından İngilizce'den Türkçe'ye

çeviriler yapılmıştır. Başka bir İngiliz dil bilimci tarafından ise Türkçe 'den İngilizce' ye tekrar çeviri yapılmıştır. Elde edilen çeviri özgün formlar ile karşılaştırılarak İngilizce diline hakim olan bir adli bilimler uzmanı, iki adli tıp uzmanı ve dilbilimci ile görüşülerek uygun düzeltmeler yapılmıştır.

Sonrasında İstanbul Üniversitesi Etik Kurul'undan 83045809/64.01/02 sayılı karar ve İstanbul Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 59090411/20/2993175 sayılı karar ile ölçeğin son halini okullarda uygulamak üzere gerekli izinler alınmıştır.

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin doğrultusunda araştırmanın evrenini Pendik ilçesine bağlı liseler oluşturmaktadır. Rastgele yöntem ile seçilmiş Milli Eğitime bağlı 2 özel (1 Anadolu Lisesi, 1 Anadolu Meslek Lisesi) 5 devlet (2 Anadolu Lisesi, 2 Anadolu İmam Hatip Lisesi, 1 Anadolu Meslek Lisesi) okulundan oluşan 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören 14-18 yaş grubu 633 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Çalışmaya, yaş ortalaması =16,05 olan n=322 kız öğrenci, yaş ortalaması =16,28 olan n=311 erkek öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin toplam yaş ortalamaları =16,16 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve Stewart ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçe diline çevrilmiş Siber Zorbalık Ölçeği araştırmacı tarafından dağıtılarak yaklaşık 30 dk. gibi bir sürede kullanılmıştır.

Siber zorbalık ölçeği geçerlik güvenirlik çalışmaları SPSS sürüm 21 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile yürütülmüştür.

Geçerlik güvenirlik analizleri madde toplam puan korelasyonları, faktör analizleri, iç tutarlık analizi, ölçüt bağımlı güvenirlik analizi yapılmıştır.

Demografik değişkenlere göre ölçekten alınan puanların karşılaştırıldığı bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır. Kullanılan ölçeklerle ilgili detaylı bilgi aşağıda sunulmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan, 27 sorudan oluşan, katılımcıların sosyodemografik durumlarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Siber Zorbalık Ölçeği: Regan W. Stewart, Christopher F. Drescher, Danielle J. Maack, Chad Ebesutani ve John Young (2014) tarafından geliştirilmiş ölçek siber zorba davranışlarını ölçmeyi amaçlamaktadır.

Toplam ölçek 2'si çoktan seçmeli 14'ü likert tip olmak üzere 16 sorudan oluşmaktadır. İlk iki soru sanal ortamda kişinin herhangi birini e-posta, video, mesaj vb. gibi araçlar ile rahatsız edip etmediğini sorarken ikinci

Tablo 1. Siber Zorbalık Ölçeği Maddelerinin Toplam Puan İle Spearman Korelasyon Katsayıları

	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Top	.60	.54	.72	.65	.57	.64	.61	.57	.56	.69	.60	.55	.53	.52

$p<0.01$

soruda kişinin bu yollarla rahatsız edilip edilmediğini içermektedir. Geriye kalan 14 soruda ise kişinin siber zorbalığa maruz kalma durumu ölçülmektedir. Katılımcılar likert tipte olan sorulara “Hiç, Neredeyse hiç, Bazen, Hemen hemen her zaman, Her zaman” skalası üzerinden yanıt vermektedirler. Ölçeğin puanlamasında; Hiç=1, Neredeyse hiç=2 Bazen=3 Hemen hemen her zaman=4 Her zaman=5 olarak puanlanmaktadır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması aynı araştırmacılar tarafından yapılmış, ölçekte yer alan ilk 2 soru ayrı tutulmuştur. Geçerliği ve güvenilirliği yüksek ölçek olarak bulunmuştur (12).

3. Bulgular

Araştırmaya; 9,10,11 ve 12. sınıflara devam eden, yaş ortalamaları =16,16 olan 322 kız ve 311 erkek öğrenci katılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Bulguları: İlk olarak ölçekte yer alan maddeler, madde toplam korelasyonu ile ilişkisinin değerlendirilmesi amacıyla madde analizine tabi tutulmuş, ardından faktör analizleri ve güvenilirlik için iç tutarlılık analizleri, geçerlilik için ise ölçüt bağımlı geçerlik analizi yürütülmüştür.

Madde Analizi: Orijinal formu toplam 14 maddeden oluşan Siber Zorbalık Ölçeğinin geçerlik-güvenirlik analizlerine geçmeden önce, ölçekte yer alan her bir madde, ölçeğin toplam puanı ile korelasyonunun değerlendirilmesi amacıyla madde analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçlarına göre, tüm maddelerin toplam puan ile olan ilişkilerinin [$r=0,52$; $p<0,01$ (SZÖ16)] ile [$r=0,72$; $p<0,01$ (SZÖ5)] arasında değiştiği görülmüştür. Tüm maddelerin toplam puan ile korelasyonlarının $r=0,20$ 'nin üzerinde olduğu tespit edildiğinden (Tablo 1) ölçekteki hiçbir madde çıkarılmadan faktör analizine geçilmiştir.

Faktör Analizi: Madde toplam puan korelasyonu her bir ifade için $r=0,20$ 'nin üzerinde olduğunda Siber Zorbalık Ölçeğinin 14 maddesinin hepsi oblik döndürmeli temel bileşenler analizine tabi tutulmuştur (KMO=.92; Bartlett Testi= 3127,179, $p<.001$). Analiz sonucunda varyansın %49,80'ini açıklayan, 14 maddeli ve öz değeri 1'in üzerinde iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin orijinal formunun tek faktörden oluştuğu, Türkçe formunda ise soruların iki faktör altında toplandığı görülmüştür.

Faktör analizi sonrasında maddelerin faktörlere göre dağılımı incelendiğinde ölçekte, “Güvenliğinizi tehdit

eden yazılı ya da online (çevrimiçi) mesaj alır mısınız?” ifadesinin yer aldığı 7. maddenin iki faktörde de değer aldığı ancak, iki faktörde aldığı değerleri arasındaki farkın 0,1'den az olduğu görüldüğünden bu ifade ölçekten çıkartılmıştır.

Ölçeğin 7. maddesi ölçekten çıkartıldıktan sonra geriye kalan 13 madde yine oblik döndürmeli temel bileşenler analizine tabi tutulmuştur (KMO=.91; Bartlett Testi= 2851,087, $p<.001$). Analiz sonucunda varyansın %50,71'ini açıklayan 13 maddeli ve öz değeri 1'in üzerinde iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin orijinal formunun tek faktörden oluştuğu, Türkçe formunda ise soruların iki faktör altında toplandığı görülmüştür (Tablo 13).

Birinci faktör altında toplanan, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15 ve 16. maddelerin varyansın %41,18'ini açıkladığı, anlamsal olarak da *duygusal zarar görme ve aşağılanmaya* işaret ettikleri; ikinci faktör altında toplanan, 3, 4, 5, 6 ve 12. maddelerin varyansın %9,53'ünü açıkladığı, anlamsal olarak da *dışlanma ve şiddete* işaret ettikleri bulunmuştur.

Güvenirlik Analizi: Faktör analizi sonrası toplam 13 maddeden oluşan ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.87$ olarak hesaplanmıştır. Faktörlerin iç tutarlılık katsayıları ise birinci faktör için $\alpha=.85$ ve ikinci faktör için $\alpha=.74$ olarak hesaplanmıştır. Kız çocukları için ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.86$; birinci faktör için $\alpha=.82$ ve ikinci faktör için $\alpha=.76$ hesaplanmıştır. Erkek çocukları için ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.87$; birinci faktör için $\alpha=.87$ ve ikinci faktör için $\alpha=.76$ hesaplanmıştır (Tablo 2).

Ölçüt Bağımlı Geçerlik Analizi: Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinin sınanması amacıyla Siber Zorbalık Ölçeğinden alınan puanlar, internet ortamında başka çocuklar tarafından rahatsız edilme ortam yaygınlığı ve internet ortamında başka çocukları rahatsız etme ortam yaygınlığı arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 2. Siber Zorbalık Ölçeği ve Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre İç Tutarlılık Katsayıları

Siber Zorbalık Ölçeği	Kız α	Erkek α	Cronbach Alpha
Toplam Puan	0,861	0,870	0,869
Faktör 1	0,822	0,868	0,853
Faktör 2	0,760	0,757	0,738

İnternet ortamında başka çocukları rahatsız etme ve başka çocuklar tarafından rahatsız edilme ortam yaygınlığı ölçümleri, ölçeğin birinci ve ikinci sorularına verilen yanıtların toplam puanları alınarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinal çalışmalarında da bu iki soru ölçeğin diğer maddelerinden ayrı tutulmuş, faktör analizine dahil edilmemiş, ölçekte bilgi amaçlı yer almış sorulardır.

Siber Zorbalık Ölçeği ve alt boyutlarının, internet ortamında başka çocuklar tarafından rahatsız edilme ortam yaygınlığı ve internet ortamında başka çocukları rahatsız etme ortam yaygınlığı arasındaki ilişkisi incelendiğinde, Siber Zorbalık Ölçeğinden alınan toplam puanlarla internet ortamında başka çocuklar tarafından rahatsız edilme ortam yaygınlığı arasındaki ilişki ($r=0,50$) pozitif yönde anlamlı bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Siber Zorbalık Ölçeğinin Ölçüt Bağımlı Geçerlik Analizlerine İlişkin Spearman Korelasyon Katsayıları

	Rahatsız Edilme		Rahatsız Etme	
	r	p	r	p
Faktör 1	0,447	0,000	0,317	0,000
Faktör 2	0,445	0,000	0,299	0,000
SZÖ Toplam Puan	0,496	0,000	0,377	0,000

$p<0,01$

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, Stewart ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilen siber zorbalık yapma ve mağdur olma konularını içeren Siber Zorbalık Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının yapılması ve bu uyarlamasının ilk uygulamasını gerçekleştirmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın örnekleme bakıldığında farklı cinsiyetlerin neredeyse eşit miktarda bulunduğu, yaş ortalamalarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Bu durum, gruplar arasında yaş ya da cinsiyetin orantısız dağılımlarından kaynaklanan farklılıkların görülmesine engel olmaktadır.

Araştırma bulgularının geçerlik güvenilirlik analizleri olarak, madde analizi, faktör analizi yapılmıştır. Güvenirlik için iç tutarlık analizleri, geçerlik için ise ölçüt bağımlı geçerlik analizi yapılmıştır.

Siber zorbalık ölçeği faktör analizi sonucu 2 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bir soru ölçekten çıkarılmış ve geçerlik, güvenilirlik analizlerine dahil edilmemiştir.

Ölçeğin ilk sorusunda yer alan rahatsız etme (zorbalık yapma) ve rahatsız edilme (mağdur olma) şiddet ile ölçek toplam puanı arasında pozitif yönde ilişki bulunmuş, ölçüt bağımlı geçerlik analizi yapılmıştır.

Ölçeğin iç tutarlılık ve güvenilirliğinin göstergesi olan Cronbach alfa katsayısı 0,86 bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formunda ise iç tutarlık katsayısı 0,94 olarak bulunmuştur. Aradaki farkın nedeni dil ile ilgili farklılıklar olabileceği gibi Milli Eğitim Müdürlüğü'nün çeviriye müdahalesi de olabilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre Siber Zorbalık Ölçeği güvenilirlik ve geçerliliğe sahip, Türkçe olarak uygulanabilir bir ölçektir.

Literatür incelendiğinde, 2010 yılında Ayas ve Horzum tarafından 'Sanal Zorba/Kurban Ölçeği' geliştirildiği görülmüştür. Ölçek iki bölümden oluşmakta kurban ve zorbayı ölçmektedir. İçerik olarak, "sanal ortamda cinsel zorbalık", "sanal ortamda engelleme ve zarar verme", "sanal ortamda söylenti çıkarma" bölümlerinden oluşmaktadır. Ölçek içerik olarak engelleme, zarar verme, söylenti çıkarma bölümleri ile ölçeğimizin içeriği ile benzerlikler gösterirken, ölçeğimizde cinsel içerikli soruların bulunmaması ve 'Sanal Zorba/Kurban' ölçeğinin yalnızca 6. 7. ve 8. sınıflara uygulanabilirliği açısından ölçeğimiz ile farklılık göstermektedir (2).

2012 yılında Arıca ve arkadaşları tarafından 'Siber Mağduriyet Ölçeği' ve 'Siber Zorbalık Ölçeği' ayrı ayrı geliştirilmiştir. Bir ölçek yalnızca mağduriyeti ölçerken, diğer ölçek sadece zorbalığı ölçmektedir. Bizim ölçeğimizin içeriğinde mağduriyet ve zorbalık birlikte ele alınmıştır (6,14).

2013 yılında ise Tanrıkulu ve arkadaşları tarafından 'Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği' geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı, öğrencilerin siber zorbalık duyarlılığını ölçmektir. Duyarlılık ile kastedilen öğrencilerin siber zorbalık içeren hareket, teknolojik aletlerin kullanımı ve bu tarzdaki tehditler konusundaki farkındalıklarıdır (15).

Araştırmada kullanılan ölçekler İl Milli Eğitim Müdürlüğü izni alarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızda kullandığımız 'Siber Zorbalık Ölçeği' Türkçe diline çevrilerek kullanılmıştır. Bu noktada Milli Eğitim Müdürlüğü çeviri içinde bulunan kelimelere müdahale etmiş ve ölçekte kullanılması istenilmeyen kelimeler çevirmenler ile tekrar uyarlanıp en uygun düzeltmeler yapılmıştır. Bu bağlamda, 'zorbalık' kelimesi 'rahatsız etme', 'saldırı ve dövme' kelimeleri 'fiziksel olarak incitme', 'lakap takma, alay etme, küfretme' kelimeleri 'kötü söz' olarak değiştirilmiştir. Ayrıca ölçekte yer alan Facebook, Twitter gibi sosyal medya isimleri ve Second Life, Sims gibi oyun isimleri reklam içerdiği gerekçesi ile ölçekten tamamen çıkartılmış yerlerine sosyal medya ve sanal oyunlar ibareleri kullanılmıştır.

İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin süresi uzadığı için çalışmamızda yapmayı düşündüğümüz re-test uygulaması gerçekleştirilememiştir.

İlerde yapılacak çalışmalarda re-test uygulaması ve siber zorbalık ölçeği ile birlikte ek ölçeklerde kullanılabilir. Çalışmamız yaşları 14 ile 18 arasında değişen lise öğrencileri yapılmıştır. Daha küçük yaş grubundaki çocukların da teknolojiyi kullandığını düşündüğümüzde ileride yapılacak çalışmalar 14 yaş altındaki ilköğretim ikinci kademe öğrencilerini kapsayabilir. Milli Eğitim Müdürlüğü'nün müdahale ettiği haliyle kullanmak durumunda kaldığımız ölçeğin, yapılacak diğer çalışmalarda asıl çeviriye sadık ve müdahale edilmemiş hali ile kullanılmasının daha sağlıklı olduğu düşünülmektedir.

Ölçek analizinde ortaya çıkan iki faktörün içerik bakımından birbirine çok yakın anlamlar içerdiğinden siber zorbalık ölçeğinin alt boyutlara göre değil, toplam puana göre kullanılması gerekmektedir.

“Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje numarası 22774.”

Kaynaklar

1. Rivers, I. ve Smith PK. Types of bullying behaviour and their correlates. *Aggressive Behavior*. 1994;20(5):359-368. DOI: 10.1002/1098-2337(1994)20:5<359::AID-AB2480200503>3.0.CO;2-J
2. Ayas, T. ve Horzum, MB. Sanal zorba-kurban ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*. 2010; 19:1-17.
3. Li, Q. Cyberbullying in Schools: A research of gender differences. *School Psychology International*. 2006; 27(2):157-170. DOI: 10.1177/0143034306064547
4. Belsey, B. Cyberbullying: A real and growing threat. *ATA Magazine*. 2007;88(1):14-21.
5. Patchin, JW. ve Hinduja, S. Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*. 2006;4(2):148-169. DOI: 10.1177/1541204006286288
6. Arıca, OT, Kınay H. ve Tanrıku, T. Siber zorbalık ölçeğinin ilk psikometrik bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012;9(1):101-114.
7. Willard, NE. The authority and responsibility of school officials in responding to cyberbullying. *Journal of Adolescent Health*. 2007;41:64-65. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2007.08.013
8. Beran, T. ve Li, Q. Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior: *Journal of Educational Computing Research*. 2005;32(3):265-277.
9. Erdur-Baker, Ö ve Tanrıku, İ. Cyberbullying in Turkey: Its correlates and links to depressive symptoms. *Journal of eHealth Technology and Application*. 2009;7:16-23.
10. Kowalski, RM ve Limber, SP Electronic bullying among middle school students. *The journal of adolescent health: official publication of the society for Adolescent Medicine*. 2007; 41(6): 22-30. DOI:10.1016/j.jadohealth.2007.08.017
11. Smith, KP, Mahdavi J, Carvalho M, Fisher S, Russell S. ve Tippett N. Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2008;49(4):376-385. DOI:10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x
12. Topçu Ç, ve Erdur-Baker Ö. The revised cyber bullying inventory (CBI): Validity and reliability. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2010;5: 660-664. DOI:10.1016/j.sbspro.2010.07.161
13. Stewart, RW, Drescher, FC, Maack, DJ, Ebesutani, C. ve Young, J. The Development and Psychometric Investigation of the Cyberbullying Scale. *Journal of Interpersonal Violence*. 2014;29(12):2218-2238. DOI: 10.1177/0886260513517552
14. Arıca, OT, Tanrıku, T, Kınay H. Siber Mağduriyet Ölçeğinin İlk Psikometrik Bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2012;11:1-6.
15. Tanrıku, T, Kınay H, Arıca, OT. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013;3(1):38-47.